

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 12. maja 1880.

Obseg: Glavne napake trtoreje in kletarstva na Dolenjskem. — Na delo! — Ali zadostuje dandanes kmetovalcu, da le po stari navadi kmetuje? (Dal.) — Gospodarske novice. — Doneski k slovanski mitologiji. — Pisma iz Ogerske. — Govor poslanca gosp. Kluna v zbornici poslancev 23. aprila za slovenske srednje šole. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Glavne napake trtoreje in kletarstva na Dolenjskem.

Iz zelo obširnega poročila gosp. R. Dolenca, vodje deželne vino- in sadjerejske šole na Slapu, o njegovem lanskem popotnem podučevanju v trtoreji in kletarstvu po Dolenjskem posnemamo sledeči odlomek.

On piše: Za prvo poglavitno napako dolenjske trtoreje smatrati morem pred vsem čuda slabi trtni nasad, to je, kaj slabe trtne sorte dolenjskih vinogradov. Na Dolenjskem, kakor v severni vinski deželi, bi se morala solnčna gorkota pred vsem, kolikor le moči, s tem izkoristiti, da bi se le prav zgodaj dozoreče grozdne sorte sadile, ne pa ravno nasprotno najkasnejše, kakor: zelenika, lipovšina, kržatna, šopatna, peles, vrhpoljec itd. Med zgodaj dozorečimi izbirati bi se morale pa zopet take, katere se s posebno dobroto vina, ne pa le z veliko množino vina od drugih odlikujejo, ne oziraje na to, ako bi se potem nekoliko manj vina pridelalo. Resnično povem, da me je uže skoraj jezilo, ko so me v vsakem kraju, kjer sem o trtoreji podučeval, ter kako za Dolenjsko pripravno sorto grozdja priporočeval, poslušalci koj prašali: „da, gospod, kako velike grojzde pa ima ta sorta?“ Na to sem jim vedno nekoliko pretirano velike grozde na tablo risati moral, da je niso morebiti zaradi bolj majhnih grozdov brez ovinkov „a priori“ zavrgli.

Posebna pozornost nakloniti bi se morala pa še med zgodnjimi, sploh dobro vino dajočimi sortami trt tistim, katere uže koj mlademu vinu prijetno vonjavo in pa tudi mastnost ali polni okus podelé, kakor, na primer, so vsi muškati.

Nasad dolenjskih vinogradov postati bi moral z eno besedo čisto drugačen.

Za drugo kaj veliko napako trtoreje dolenjske smatrati moram napačen način pomnožitve trt, združen z napačno zasaditvijo vinogradov samih.

Ta napaka seže v svoji škodi na Dolenjskem kaj globoko, in skoro se še ne misli na to. Napačna pomnožitev in zasaditev trt zmanjša na eni strani vinski pridelek, na drugi pa zniža njegovo dobroto.

Na Dolenjskem, kjer sem bil — v Radečah, Krškem, Kostanjevici, Novomestu, sv. Jožefu pri Novomestu, Št. Rupertu — nisem zapazil več kakor eno samo trtnico (Rebschule), to v Radečah, pri tamošnji

kmetijski podružnici. Prave bilfe ali živice, to je, ukoreničene trtne sajenice, in njih pridobitve se na Dolenjskem — koder sem hodil — še skoro ne poznajo. Da, še celó zasaditve trt s pomočjo ključev se, kakor sem se o tem v Kostanjevici prepričal, Dolenjci prav ne poslužujejo.

Skoro brez izjeme pomnožujejo trte na Dolenjskem po tej poti, da mladike starejših trt zagrubajo, čez eno ali dve leti zopet izkopljejo, od maternega debla odločijo, ter na stalno mesto presadijo. Ta način pomnožitve vinske trte je prvič zelo drag, v veliki meri skoro s koristjo neizvršljiv, in, kar je poglavitna reč, tako zadobljene sajenice nimajo na spodnjih koncih tako imenovanih kronnih korenin, s katerimi bi si zamogle nove trte iz globočine svojo hrano srkati, ampak one imajo le tako imenovane stranske korenike. S stranskimi koreninami izsrkajo pa trte zgornjo rahlo zemljo kaj hitro, potem hočejo zagrubane biti. O vednem zagrubanji trt na Dolenjskem in sosednem Štajarskem sem uže zdavno slišal, vendar čemu da se to delo tam redno vsako leto po vinogradih, zdaj tu, zdaj tam izvršuje, mi ni bilo jasno, a zdaj pa mi je. Sicer je vednemu zagrubanji še nekaj vzrok, namreč preplitvo prekopovanje svetá pred zasaditvijo trt. Namesto, da bi se svet en meter globoko prekopal ter tudi obrnil, prekopuje se v najboljšem slučaju komaj 30 centimetrov globoko. V tako plitvo prekopanem svetu pa zopet trta drugači rasti ne more, kakor da si le s stranskimi koreninami naprej pomaga; tako plitvo prekopani svet pa tudi kaj hitro odteče, trte pridejo na vrh, in treba jih je zopet grubati.

Grubanje trt je res v nekaterih vinskih deželah in njih krajih neizogibno, to namreč tam, kjer je površni rodoviti svet kaj plitev. Tak slučaj nahaja se, na pr., na Francoskem v sloveči Šampanji, kjer se pod komaj 60 centimetrov rodovite zemlje sama trda kreda nahaja; toda na Dolenjskem o takem slučaju nikjer sledú ni. Vedno grubanje trt upliva pa tudi na kakovost in dobroto vina le neugodno, kajti grubanje pomladije trte; da pa mlade trte nikdar tako dobrega vina ne dajo kakor stare, je sploh znana stvar.

(Dalje prihodnjič.)

Na delo!

Čas za dejansko poučevanje mladine na ljudskih šolah (med kmeti) v prirodoopisji pričet je. Gotovo je, da od tega pouka bode mladina, kadar v javno živ-

ljenje prestopi, imela le takrat kaj koristi, ako podlaga temu nauku je krog domače prirode, ako se obravnava (dejansko) prirodopisni predmeti domačega kraja segajoči v kmetijstvo. Toraj naj bi se vsak zavedni in zvesti učitelj svojemu poslu za ta pouk v dejansko pojasnilo posluževal prirodopisnih predmetov nahajajočih se v njegovi šolski občini gledé živalstva, rastlinstva in rudninstva. Zadnja dva oddelka pustim danes na strani; kar pa se prvega, to je, živalstva tiče, naj mu veljá nekoliko besedic.

V lanskim „Novicah“ opisal sem nekoliko kmetijstvu škodljivih mrčesov, ter navedel ob kratkem taistih pokončevalne pripomočke. Zadnja rfolina v jeseni in prva pokončevalca sadja v spomladi sta „cvetna zavijavka“ in „velika perna (listna) zavijavka“ ter rilčkar „cvetni ubadar“. Kdo bil bi se nadejal, da poleg tako hude in ostre zime, kot bila je pretekla, bode se na spomlad teh rebarjev toliko prikazalo! Češnje in češpljevci, ter bolj zgodnje vrste hrušek ocveteli so v bolj toplih krajih v prav ugodnem jasnem in hladnem vremenu, toraj so dobro oteti; a jabolka, bolj pozne hruške in češplje zadržuje pa sedanje deževno vreme v brzem ocvetanju, kar je navedenim škodljivcem voda na njih mlin — za njihovo razvijanje in vničevanje sadnega cvetja in perja preugodno vreme. — Cvetni ubadarji, priljubljeno jim posebno hrušvevo cvetje, so svojo reč uže dovršili, ter v zaprtem, suhem cvetju kot ličinke svojega daljnega razvoja čakajo (vsak uniči po en cvet, kjer se zabubi). A cvetne in perne zavijavke pa ravno sedaj, posebno na jablanih hudo rogovilijo in svoje vničevanje še le koncem tekočega in početkom prihodnjega meseca dovršijo, v katerem času se v bližini drevesnega debla na tla spuščati in v zemljo lezti pričenjajo.

Vseh treh imenovanih škodljivcev življenje in razvoj, kakor tudi poznejših med letom, mora za kmetijstvo vneti učitelj s svojimi učenci dejansko opazovati ter mladino poučevati, kako se (mrčes) zatira. To je prav zanimivo, poučljivo in kratkočasno, ter tudi koristno delo. Le začeti je treba — vnema sledi potem sama ob sebi. Toraj srčno in krepko na noge vi gospodje sokolegi, kakor tudi vsi kolikor toliko zavedeni in marljivi sadjerejci v prospeh in napredek kmetijstva. Mladina naj bi poznala svojega kraja škodljive in koristne žuželke, une nabirala in zatirala, te pa varovala!

Matija Rant, národní učitelj. *)

Ali zadostuje dandanes kmetovalcu,

da le po stari navadi kmetuje?

Spisal prof. Fr. Povše.

(Dalje.)

Prav imajo „Novice“, ako v necem svojem uvodnem članku rečejo: „treba bo državne pomoči, naši gospodarji nimajo zakladov ali fondov za taka velika podvzeta.“ Pa vsaj je tu dolžnost države, pripomoči, vsaj jej bo s tem prirastel s časom nov vir dohodkov in getovo noben denar ni tako dobro naložen, kakor izboljševalni fond. Koliko sto milijonov pač ni potrošila Angleška za zboljšavanje, posebno za izsušenje in kanaliziranje zemljišč, koliko milijonov frankov ne potroši Francija za povzdigo kmetijstva! Prav sedaj, ko se je

*) Lepi fižol prejeli — lepa hvala! — in ga izročili g. Vodetu, da ga sadi na vrtu družbe kmetijske. Tudi njemu je znana ta sorta, ki jo je neki pred mnogimi leti gospod misionar Knobloher iz Afrike prinesel. — Še malo novcev je na razpolaganje v dotični namen.

Vred.

obravnaval proračun v francoski zbornici, se je slišalo poročilo francoskega kmetijskega ministra, ki razklada vspeh vredbe hudournikov in pogozdevanja, ter omenja, da se je do sedaj v 10 letih 16 milijonov frankov za to potrosilo ter da predlaga visoki zbornici, da bi za letos še 2 milijona in 700.000 frankov dovolila. Ob enem je predlagal cel načrt za vredbo hudournikov in pogozdenje goličav, za kar bo treba 220 milijonov, in to delo se bo v 60 letih izvršilo, torej vsako leto le za to skoro 4 milijone frankov potrosilo. Koliko milijonov ni Francija potrosila za povzdigo vinoreje in živinoreje itd., zato je tudi srečna in mogočna in tudi bridk udarec Bismarkov je ni mogel potreti na tla, ni se zgrudila pod težo 4000 milijonov, ampak premožni francoski narod je v 3 dneh zložil še več od 4000 milijonov posojila. To je storila mogočnost in blagostanje francoskih kmetovalcev, katerim je skrbna vlada se sicer velikanskimi subvencijami od nekdanj dala stalno in srečno stališče.

Tudi naša država se mora odločiti enkrat, da bo sprevidela ne le potrebo, ampak tudi velikansko korist izdatnih državnih podpor, porabljenih za povzdigo kmetijstva in naši ljudski zastopniki naj ne zabijo, da bodo naši nasledniki blagoslovili spomin tako skrbnih državnikov, ki so vstvarili zanesljiv temelj blagostanja ter pripomogli, da bodo oni mogli plačevati razne dačine. Naj pomisli, koliko sto milijonov je državnega dolga, in od tega treba plačevati obresti, naj torej skrbi, da se bodo tudi taki milijoni izdali, od katerih ni treba samo plačevati obresti, ampak kateri bodo enkrat državi stoterne obresti donašali, in ti so vsi za povzdigo kmetijstva obrnjeni fondi!

Poglejmo si število travnikov in pašnikov na Kranjskem.

	oralov travnikov	oralov pašnikov	oralov njiv
Okraj Kranjska gora ima	7960	9786	1587
„ Radolica	16883	27993	6744
„ Kranj	5820	7125	16576
„ Tržič	3454	5563	1550
„ Loka	12329	21683	10435
„ Kamnik	6818	7092	13339
„ Brd	5312	2916	1842
„ Ljubljana	24535	6696	25350
„ Litija	7250	13787	10694
„ Radeče	2636	4077	4210
„ Krško	3888	1898	10900
„ Kostanjevica	3455	2751	8950
„ Mokronog	4658	4093	7967
„ Trebno	2178	5098	8500
„ Zatična	4253	6150	11500
„ Žužemberk	5727	6148	4887
„ Novomesto	6000	6888	17223
„ Metlika	2222	6399	6723
„ Črnomelj	5373	17037	9191
„ Kočevje	10019	18840	11425
„ Ribnica	8041	6870	5426
„ Vel. Lašče	5419	4200	4890
„ Vrhnika	10897	16511	5950
„ Logatec	14814	13323	6077
„ Lož	14693	9040	4973
„ Idrija	7090	16265	4819
„ Vipava	5466	14471	2400
„ Senožeče	6838	7548	2454
„ Postojna	11488	17590	5744
„ Ilirska Bistrica	10585	15714	4705

tedaj v celi deželi 235.898 303.952 231.031

Ko bi tedaj izboljšali travnike, in sicer: 1) z odstranjenjem mahu, 2) z novo posetvijo žlahnih trav na